

İ'YLE SÖYLEŞİ

Boyko Lambovski; Bulgar şair, gazeteci, deneme yazarı ve çevirmendir. Edebiyat ve gazetecilik dallarında ulusal ve uluslararası ödüllere layık görüldü. Eserleri Sırpça, Almanca, İngilizce, Rusça, Çekçe, Lehçe, İtalyanca ve başka dillere çevrildi. Yaratıcı açıdan kendisi hakkında dili "havada yakalamak" istediğini söylerken, duygusal olarak kendini "sığılıkta karamsar, derinde iyimser" olarak tanımlıyor.

S. K.: Sayın Lambovski, siz birçok ulusal ve uluslararası ödülün sahibisiniz, ayrıca 2018 yılında "Fahri Köylü" unvanını aldınız ve "Huhla'nın Gizemleri" festivalinde "Çarık" ödülüne layık görüldünüz. Bu ödülün sizin için en değerli ödül olduğunu söylüyorsunuz. Neden?

B. L.: Bir keresinde, Ulusal Galeri'de şairlerin de katıldığı bir sergide kendimi "Sofya doğumlu bir köylü" olarak tanımlamıştım. Yani, ruhu ve eğilimi köylü olan biri. Elbette, burada tarımcılık veya çiftçilik alanında becerilerimi kastetmiyorum, çünkü onlar pek kayda değer değil. Daha çok, kendime yetebilme hissini ve bende belirgin olan, ama aynı zamanda köy hayatına özgü bir tür ilkel anarşist ve bireyci ruhu kastediyorum. Son birkaç on yıldır İvan Bunkov tarafından düzenlenen "Huhla'nın Gizemleri" festivalini değerli buluyorum, ama orali olduğum için değil. Değilim de zaten. Değerli buluyorum, çünkü demografik ve coğrafi açıdan önemsiz bir nokta olan Huhla köyünü bir anda "dünyanın merkezi" haline getiriyor. Ve işte bu küçük noktada etnik ve kültürel çeşitlilik, sanat ve eğlence, tarih ve yüce insani idealler yoğunlaşıyor. Aslında dünyanın merkezi, kişinin bunları kendi içinde hissettiği yer ve zamandır. Velhasılıkelam bu ödül benim için değerli, zira bir göz kırpmayla verildi ve yukarıda saydığım bütün şeyleri içinde barındırıyor.

Şiir hangi mekânlarda ikamet eder? Bu mekânlar dünyanın merkezini oluşturabilir mi? Böyle bir dünya nasıl bir yer olurdu?

B. L.: Daha önce de söylediğim gibi, dünyanın merkezine insanoğlunu yerleştiriyorum, ancak burada ilhamla dolu ve salt kendi geçimini düşünmeyen insanoğlunu kastediyorum. Her ne kadar çoğu insan, siyasi iktidarların dünyadaki en önemli merkezler olduğunu düşünse de, ben farklı görüşteyim. Şiir bu bakımdan bir anlam yoğunlaşmasıdır. Elbette ki, iyi şiiri kastediyorum. Her enerji yoğunlaşması ise dinamik, neredeyse yerçekimsel bir ruhsal güce sahiptir. Başka deyişle, merkeze dönüşme gücünü içerir. Öyle ki sorunuza gelirse; şiir bir güç ve merkezdir, ancak dünyanın merkezi olduğu söylenemez.

Dünyanın merkezi Tanrı'dır ve şiir de dâhil olmak üzere merkezlerimiz ve enerjilerimiz bu merkezin kudretine kuvvetli veya cılız bir katkıdır.

S. K.: Günümüz gençleri kelimelerden ziyade resimlerle uğraşmayı tercih ediyor, dikkatlerini sadece birkaç saniye tutuyor, her şeyden çabuk sıkılıyorlar. “Dijital yerliler” olan günümüz gençleri için teknoloji ve yenilikler birer emzik gibi. Şiirin bizi en azından bir süreliğine kelimelere “demirleme” ve düşündürme gücü var mı?

B. L.: Böyle bir gücü olmasını isterim. Olduğuna da inanıyorum, aksi takdirde şiirden tamamen vaz geçerdim. Günümüz gençlerinin görsel olanı tercih ettikleri hususunda haklısınız, çünkü daha hızlı bilgi ve duygusal sonuç sunuyor. Ne var ki bunun için onları suçlamayalım; bu onlara çok şey kazandırıyor, ama aynı zamanda ağır bir yük. Bununla nasıl başa çıkacaklarını bilmiyorum. Gençlerin bizden veya atalarımızdan daha zeki ya da daha aptal olduklarını düşünmüyorum. Sadece farklı bir düşünme tarzını öğrenmeleri ve yeni zamanlarda, yani kendi zamanlarında, yeni meydan okumalarla başa çıkmaları gerekiyor.

S. K.: Dilimiz, İngilizce kökenli kelimeler ve dijital terimlerle doluyor – *request etmek, research yapmak, booklamak, slay etmek...* Öte yandan, *hayırsız, tepegöz, budala* gibi Türkçe ve Arapça kökenli ve ifadeleri güçlü kelimeler kayboluyor. Bulgarca fakirleşiyor mu, yoksa sadece bir duyguyu başka bir duyguyla mı değiştiriyoruz?

B. L.: Ben geçmişin renkli dilini beğeniyorum; bu dil özellikle de hiciv, mizah ve birtakım eğlenceli sohbetler için pek uygun. Ne yazık ki, bu dilin büyük bir kısmı genç nesil için neredeyse bilinmez hale geldi. Dolayısıyla genç nesiller sadece Dimitır Podvırzaçov’un Küçük Hasan hakkındaki metinleri değil, artık Çudomir’in hikâyeleri karşısında da afallıyorlar. Bu durum beni üzüyor, ama dil tıpkı akan su gibidir – durmaz, sürekli hareket eder ve hızla değişir. Gelecekte dil çeşitliliği konusunda ne yazık ki iyimser değilim. Hem dünyadaki eğilimler, hem de kişisel sezgim, dillerin iletişim aracı olarak devrim niteliğinde değişiklikler yaşayacağını söylüyor. Yakın bir gelecekte yapay zekâ tarafından herkesin bildiği ve her şeyin anında ona çevrildiği bir üstdilin oluşturulması muhtemel görünüyor.

S. K.: Sanal gerçeklikte kelime dağları var, gerçek şiir neye göre tanınıyor? Neden en üst düzey uzman jüriler bile ödülleri, yazarının adı sadece YZ harflerinden ibaret olan metinlere vermeye hazırlar?

B. L.: “Gerçek şiir” ifadesi anlamca akışkan bir kavramdır. Kimine göre gerçek şiir Yavorov’un ya da Eliot’ın dizeleriymiş, başkasına göre ise Eminem veya Snoop Dogg’un rap sözleridir... Önemlisi, titreşimlerde duygusal örtüşme olmasıdır. Zevk meselesi ise farklı bir şeydir; zevk terbiye edilebiliyor. Gel gör ki terbiye yavaş bir süreçtir, oysa günümüzde zaman süratle akıyor. Yani, ortada çok fazla sayıda basit zevkli insanlar vardır. Bu iyi bir şey olmasa da, felaket de sayılmamalı. Hani bir laf vardır, sözde çok, özde az diye.

K.: Yaratıcı kriz nedir – bilgeleşmek mi, yoksa boyun eğmek mi?

B. L.: "Yaratıcı kriz" ifadesi hakkında da tartışabilirim. Tolstoy, gerçek sanat eserinin nadir doğduğunu ve kadındaki hamilelik gibi bir şey olduğunu söylüyor. Doğum önemli bir şeydir, neredeyse şok edici bir çiledir. Bunun dışındaki yaratıcılık ise üretimdir. Bazen bir meslek haline gelir ve günlük bir üretim gerektirir, ancak çoğu zaman bu sadece sıradan, bayağı bir taklit, geçim sağlama yolu ya da eğlence endüstrisine hizmet eden bir üründür. Eğer mümkünse, insan bu akışa daha fazlasını eklememelidir. Gerçek yaratıcılığa gelince, mucize geldiğinde doğacaktır. Gelmezse, demek ki gelmemesi gerekiyormuş. Tanrı'nın işine karışılmaz.

S. K.: Bazen "şair" nitelendirmesinden utandığınızı söylüyorsunuz, ama biz şair olmayanlara, sıradan insanlara karşı da oldukça sertsiniz – "*Hayatınız, donyağı bir mum gibi titreyerek sönüp gidecek!*" Peki, Huhla köyü hem size, hem de bize farklı bir yaşamayı öğretebilir mi?

B. L.: Tam olarak utanmıyorum, ama bu nitelendirmenin değersizleşmesinden uzak durmaya çalışıyorum. Çok sıradan yeteneklere sahip insanların nasıl kendilerini "şair" sıfatıyla süslediklerini gördüğüm oldu ve onlarla aynı kategoriye girmek istemiyorum. "Kelâmın ve fikrin insanı" ya da "zarif sözlerin oyuncusu" gibi ifadeleri tercih ederim – en azından bana daha eğlenceli geliyor, özellikle de bir söyleşide. Bunu şakadan söylüyorum, çünkü terimlerin içeriğini biz dolduruyor, anlamlarını biz belirliyoruz. Alıntıladığımız şiire gelince – hayır, öyle değil. Öncelikle, şairleri diğer insanlardan ne üstün, ne de aşağı görüyorum. İkincisi, o sözler benim değil; bu sözleri "Cadı" adlı şiirimdeki şiir kahramanı kadın sarf ediyor. O, ikiyüzlülüğe isyan halindeki biri ve kesinlikle bir şair değil. Aslında, ikiyüzlülüğe karşı tahammülsüzlüğü her genç geliştirebilir – bu kişi bir öğrenci, siyaset insanı, hippy, vaiz ya da herhangi biri olabilir. Huhla bize farklı bir yaşamayı öğretebilir mi bilmiyorum, ancak hoşgörüyü, dostluğu ve insan olmayı kesinlikle öğretebilir. En önemlisi de, artık öğretiyor. Tıpkı bizim de birbirimizden öğrendiğimiz gibi.

S. K.: Teşekkür ederim! Sizi Huhla'da görmekten mutluluk duyarız.